

Aquí las personas que hayan tenido la fortuna de revisar las fuentes económicas-castellanas valencianas de los siglos XV y XVI, y se preguntan sobre el origen de sus orígenes, es probable que hayan llegado a la conclusión de que existe una clara diferencia entre una y otra corriente. Si se quiere, la crisis de finales del siglo XV, las transformaciones que se produjeron en el ámbito del existencialismo al quinientos, cambió por completo todo el panorama mercantil de la sociedad valenciana. En la esfera exclusivamente marítima, el siglo XVI representa el momento en el que la actividad de la piratería berberisca y mora llega hasta la costa, afectándola gravemente. Siempre más tarde comenzó la guerra de los cuarenta años que, en el planeamiento estratégico de las estrategias políticas y económicas, representaba la defensa marítima, involucrando así como aquellos intentos por preservar los aguas libres, impuso de momento, que pesaba en peligro las transacciones, las mercancías, o las personas, en seguridad. Tanto más que interesante el problema cuando que la Valencia medieval, en esos años del siglo XV, pero también en el transcurso, había experimentado un despegue económico, principalmente, gracias a los intercambios mercantiles, a las flotas comerciales, y esto es un ambiente de inseguridad constante que no hizo sino adelantarse con el paso del tiempo.

En estas circunstancias, hemos podido observar que los debates de poder local, las ciudades y villa, especialmente la capital, estuvieron directamente involucradas en que cuando que se enfrentó las acciones a sus intereses económicos y sociales. Dado que los posibles puntos de conflicto, las tensiones de control, tanto militares afrontar una empresa con control, por la propia naturaleza de las mercancías lucrativas y humanas, va a ser Valencia la que asuma la responsabilidad, cargando sobre sus áreas comerciales lo gravoso de la defensa marítima. No obstante, el peso específico de esta acción, como aquella, en el contexto político del reino, estaba muy lejos de poder ser atribuido la responsabilidad global en una tarea que, no solamente, excedía sus capacidades económicas, sino incluso sus capacidades presupuestarias. En efecto, la dependencia legal, habían asumido las ambiciones en la esfera del comercio marítimo. La Bailía General de Valencia era el

**ANDRES DIAZ BORRAS
JOSE TRENCHS ODENA (†)**

La información judicial relativa a actos de piratería. El proceso abierto a instancia de Jaume Ferrando ante el Baile General de Valencia (1460)

«ESTUDIS CASTELLONENCS»
N.º 5 1992-93, pp. 327-347

Aquellas personas que hayan tenido la fortuna de revisar las fuentes económico-comerciales valencianas de los siglos XV y XVI, y se pregunten sobre el objeto de sus afanes, es probable que hayan llegado a la conclusión de que existe una drástica diferencia entre una y otra centuria. Si se quiere, la crisis de finales del siglo XV, las transformaciones que se produjeron en el tránsito del cuatrocientos al quinientos, cambió por completo todo el panorama mercantil de la sociedad valenciana¹. En la esfera exclusivamente marítima, el siglo XVI representa el momento en el que la avalancha de la piratería berberisca y turca llega hasta la costa, afectándola gravemente. Siempre nos había llamado la atención la enorme fisura que, en el planeamiento teórico de las estrategias políticas y económicas, representaba la defensa marítima; entendiendo ésta como aquellos intentos por preservar las aguas libres, limpias de enemigos, que pusieran en peligro las transacciones, las mercancías, o las personas, su seguridad. Tanto más era interesante el problema cuanto que la Valencia medieval, en este caso del siglo XV, pero también en el trescientos, había experimentado su despegue económico, prioritariamente, gracias a los intercambios mercantes, a las flotas comerciales, y ello en un ambiente de inseguridad marítima que no hizo sino acrecentarse con el paso del tiempo².

En estas circunstancias, hemos podido constatar que los centros de poder local, las ciudades y villa, esencialmente la capital, estuvieron directamente interesados en una cuestión que siempre fue sensible a sus intereses económicos y sociales. Dado que las pequeñas poblaciones, las localidades costeras, nunca pudieron afrontar una empresa tan costosa, por la propia limitación de sus recursos hacendísticos y humanos, va a ser Valencia la que asuma tal responsabilidad, cargando sobre sus arcas comunales lo gravoso de la defensa marítima³. No obstante, el peso específico de una urbe como aquella, en el contexto político del reino, estaba muy lejos de poder asumir plenamente la responsabilidad global en una tarea que, no solamente, rebasaba sus competencias, reconocidas, sino incluso sus capacidades presupuestarias. En efecto, hubo otras instituciones que, por disposición legal, habían asumido las atribuciones en la cuestión de la peculiar frontera que constituía el ámbito marítimo. La Bailía General de Valencia era el órgano competente en esta materia y, desde siempre,

1. Cf. Emilia SALVADOR ESTEBAN. *La economía valenciana en el siglo XVI (comercio de importación)*. Valencia, 1972. Ernest BERENGUER CEBRIÀ. *València en la crisi del segle XV*. Barcelona, 1976. Jacqueline GUIRAL-HADZIOSSIF. *Valencia puerto mediterráneo el siglo XV (1410-1525)*. Valencia, 1989. Se trata de monografías que pueden servir de buena introducción al tema.

2. Respecto al momento de la primera incursión turca en aguas peninsulares, vid. Anna MASALA. «La prima spedizione ottomana in Spagna (1487)». *Medioevo. Saggi e Rassegne*, 8 (1983), pp. 119-135. Para constatar las dificultades comerciales generadas por la inseguridad marítima, cf. Andrés DIAZ BORRAS. *Problemas marítimos de Valencia a finales de la Edad Media: el corso, la piratería y el cautiverio en su incidencia sobre la dinámica económica, 1400-1480*. Valencia, 1988 (edic. microfichada).

3. *Ibidem*, pp. 223-358.

la monarquía había inclinado su voluntad hacia la dotación de más funciones, en un goteo constante a lo largo de los años⁴.

De esa manera, en primera instancia, se puede suponer que la intervención real iba encaminada al logro de dos objetivos básicos. En primer lugar, cumplir una misión, tradicionalmente, competencia del aparato político de la monarquía, que celosamente defenderá ante cualquier injerencia de poderes no soberanos y en segunda instancia, a contribuir en la articulación de la vida, a través de la frontera abierta, que representa el mar y como es lógico su defensa. Así las cosas, nos parecía plausible y razonable preveer una actividad de la Bailía General intensa en relación con este problema, tanto como algún grado de planificación, de coordinación o respuesta delante de cualquier hipotética amenaza. El estudio sobre la Bailía General de Valencia debiera de haber aclarado muchas dudas al respecto, aunque solamente sirvió para ponernos de manifiesto la opacidad de la institución contemplada desde una óptica, la nuestra, que parecía la más inadecuada para obtener resultados fructíferos y comprender su funcionamiento. Fue entonces cuando comenzamos a entender, por primera vez, el significado esencial del trabajo que el llorado profesor Leopoldo Piles acometió, un estudio que a primera vista nos había parecido un análisis fallido de la institución⁵.

Piles empezaba el apartado relativo a las cuestiones marítimas de la Bailía General con un párrafo categórico que venía, por su contundencia, a dejar perfectamente claro las plenas competencias que en este ámbito tenía el administrador real de Valencia.

Por los fueros que en el capítulo pertinente mencionados, quedó claramente demostrado que con respecto al mar, la jurisdicción del Bayle General era absoluta y privativa, reconociéndole tal facultad, incluso las demás autoridades, que en otros aspectos se la discutían⁶.

Sin embargo, a través de la lectura de este epígrafe, no pudimos apreciar la existencia de un hilo conductor que gobernase las actuaciones políticas del Baile de Valencia. Desde luego, el brazo de la Bailía llegaba a muchos lugares y de formas muy variadas, era realmente un largo brazo, pero a través del estudio de Piles resultó imposible comprender la filosofía que lo movía. Algo similar ocurrió con el estudio sobre la Bailía de Xixona, donde se indicaban multitud de competencias, entre ellas las marítimas, pero en absoluto una trayectoria de actuación política⁷. En realidad, la Bailía General, las bailías locales, jamás tuvieron otra orientación que la impuesta por la voluble voluntad real. La gestión y beneficio del patrimonio real, por lo tanto, presidió toda la labor política de la institución y, por supuesto, no siempre coincidieron la consecución del beneficio público con los intereses defendidos por el administrador de la monarquía. Así las cosas, conforme hemos ido revisando la documentación de la Bailía no encontramos vestigios que nos permitiesen afirmar que existiera una organización, una planificación con miras a la defensa marítima. Solamente cuando constatamos ese hecho pudimos comprender que Leopoldo Piles no fuera más allá de la descripción de funciones del administrador del patrimonio real, como después hará la doctora Ferrer. No lo hizo, sencilla y llanamente porque no había donde ir. Probablemente, de una lectura más atenta de su libro hubiésemos sacado la misma conclusión, pero no lo hicimos, habíamos elegido el camino más complicado y largo para llegar a los mismos resultados.

No obstante, esta disgresión no fue en vano. Como hemos dicho al principio, nos llamaba la atención la espectacular transformación que sufrieron los mares valencianos entre los siglos XV y XVI.

4. El Baile General tenía jurisdicción en el armamento de barcos, en la concesión de licencias y *guiatges* marítimos, tenía competencia en materia de manipulado de mercancías y su control, en defensa de embarcaciones o protección a marinos, llegando incluso a intervenir en caso de naufragios. Leopoldo PILES ROS. *Estudio documental sobre el Bayle General de Valencia, su autoridad y jurisdicción*. Valencia, 1970, pp. 27-35.

5. Piles hizo una descripción profunda de la Bailía, llegando a veces hasta una extremada minuciosidad. No obstante, muchas veces habíamos apreciado una carencia de sentido analítico y crítico, de articulación lógica de la trayectoria de la institución.

6. Leopoldo PILES ROS. *Estudio documental...*, p. 27.

7. María Teresa FERRER MALLOL. «La Batlia de la part del regne de València dellà Xixona». *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, 6 (1987), pp. 279-280. *A més de vessant pròpiament econòmica, el càrrec de batlle general tenia també una vessant judicial i governativa, ja que tenia competència en ambdues esferes sobre jueus i serraïns, derivades de llur consideració, com ja ho hem dit, de tresor del rei. Tenia també jurisdicció sobre afers marítims i concedia, per exemple, llicències de navegació, autoritzava armaments en cors, etc. D'altra banda, també era competent en les qüestions judicials per causa de rendes i drets patrimonials i fiscals*. Concretament, p. 280.

El siguiente paso que convenía esclarecer era otra cuestión igualmente trascendental para nuestro propósito. Si la Bailía General de Valencia no dispuso jamás de una política de defensa marítima, de protección de la cosa pública en el mar, debía de haber alguna razón para que ello fuera así, teniendo en cuenta que, en el campo competencial sí estaba dotada para asumir esas responsabilidades⁸. La primera explicación que surge es puramente coyuntural. La Bailía General no intervino en la protección de los mares por carencia de numerario. Los márgenes con los que trabajaba la institución nunca fueron grandes. Las remesas de dinero recaudado volaban tan rápido como se ingresaban, en el mantenimiento del aparato político, en la conservación de la infraestructura del patrimonio real y en el soporte financiero con el que se contribuía a las empresas de la monarquía. Las restricciones hacendísticas, pues, desaconsejaban gastos extraordinarios para la defensa marítima cuando no las hacía imposibles.

En realidad, como hemos dicho, esa es simplemente una explicación coyuntural detrás de la cual hay razones de más fundamento, que hacían imposible cualquier intervención en este sentido. De hecho, la explicación que hemos dado tuvo excepciones, tal vez tantas que en lugar de serlo fueron la regla general. Cuando un soberano estaba acuciado por la necesidad de contar con recursos para financiar una determinada empresa, cuando todas las demás alternativas habían sido ya agotadas, se recurriría a la drástica medida de anajenar patrimonio real. Ese procedimiento, aparentemente extraordinario, se reproduciría con cierta periodicidad, ante situaciones comprometidas, a lo largo de todo el período medieval. De igual manera, cabe entender que la Bailía General podía haber hecho un esfuerzo para desembolsar el dinero suficiente que cubriese las necesidades de defensa, siempre con el aliciente de que el aparejo de galeras o su contratación podía reportar los inesperados ingresos de un botín. Nada de esto ocurrió, los préstamos a los que, ocasionalmente, tuvo que recurrir la Bailía, procedentes de la ciudad de Valencia, para cubrir los déficits, nunca fueron solicitados para el aparejo de barcos. La apatía, la despreocupación con la que se enfrentó la institución, es síntoma de la actitud adoptada respecto del problema. Decíamos más arriba que en un principio pretendíamos hallar el hilo conductor que explicara el comportamiento del administrador real respecto de la cuestión marítima y, con gran sorpresa, descubrimos que no existía tal línea fundamental de conducta. En realidad, no había fondos para armamentos de barcos defensivos pero tampoco estaba previsto que los hubiera. Sencillamente, lo que ocurrió fue que el problema jamás llegó a plantearse en los términos que nuestra mentalidad nutrida de la concepción de Estado suele imaginar.

Las funciones de la Bailía General no tenían nada que ver con la defensa de la cosa pública, entendida como la concebimos hoy en día. Su misión se circunscribía a la custodia y gestión del patrimonio real. Que los mares estuvieran en peligro, que el comercio exterior fuera amenazado por un enemigo tan abstracto como la proliferación de la piratería, secularmente soportada con resignación, no entraba en los cálculos de nadie. Las labores esenciales del Baile General giraban en torno a la defensa de los intereses de su señor natural y no en torno de los de los súbditos de su señor. Desde ese punto de vista, no solamente estaba de más realizar aparejos para la protección de los mares, sino incluso planificar medidas defensivas. Dado que la voluntad real era tornadiza en muchos aspectos concretos, cambiando su orientación respecto a un asunto determinado de manera inopinada, y era siempre esa voluntad la piedra angular, la clave que presidía la gestión de las bailías, resultaba imposible la más mínima organización de la preservación marítima; teniendo en cuenta, además, que las necesidades de la realeza eran los objetivos esenciales que debían de ser cubiertos prioritariamente.

Sin embargo, hubo un campo en el que la política de la monarquía había impelido al administrador del patrimonio real a intervenir activamente, mostrándose celoso defensor de sus atribuciones. Esta faceta era la de justicia en los pleitos, reclamaciones y disputas marítimas. Aunque habría casos en los

8. Por lo menos desde época de Pedro el Ceremonioso se había regulado la participación de la Bailía en los temas marítimos. Piles resume del siguiente modo el tema «Pedro IV, en el capítulo VIII de sus fueros, discernió que las cuestiones entre judíos, tanto en lo civil como en lo criminal, era jurisdicción suya, pero que si eran de cristiano a judío, pertenecían al Justicia. También determinó que debía atender a que no faltara sal en la gabella de la misma en Valencia. Y en lo marítimo correspondíale el conocimiento civil y criminal de todo hecho y delito que se cometiera contra las provisiones y negocios reales, no debiendo entrometerse en el mismo el Justicia». Leopoldo PILES ROS. *Estudio documental...*, p. 20.

que su jurisdicción quedaba sobrepasada por las circunstancias, asaltos enemigos, problemas de política exterior, etc., en otros momentos, bajo otras perspectivas, su intervención fue completa. Hasta no hace mucho, era posible seguir la implicación de la Bailía en cuestiones navales a través de toda una amplia serie de correspondencia muy variada en cuanto a temática y contenido⁹. Desde hace poco tiempo, la catalogación de los fondos de procesos ha puesto en evidencia la íntima conexión entre la institución y los conflictos piráticos como el que publicamos hoy¹⁰. La Bailía General intervendrá activamente en estos pleitos, defendiendo el privilegio regio de impartir justicia, debido a que en ningún caso ello supuso un aumento de la gravosidad de sus funciones y puesto en materia marítima tenía plena jurisdicción. Estas razones marcan la frontera fundamental que diferencia las actitudes ante los aparejos de barcos para la custodia marítima y la puesta en claro de los conflictos que hubo de esclarecer.

El documento que presentamos es el *Procés d'En Jaume Ferrando, notari procurador del honorable En Dionis Rossell e d'altres mercaders de València*¹¹. En realidad no se trata de un proceso íntegro, en el que después de las oportunas indagaciones, se llegase a un fallo jurídico. Por el contrario, simplemente, se recopiló una serie de datos, a modo de denuncia, y los testimonios de un buen número de testigos aportados por la acusación. En efecto, aunque los afectados eran todos valencianos, los presuntos responsables de la tropelía procederían de la Bailía de Xixona y era pues bajo la autoridad inmediata del Baile de aquella jurisdicción ante la que cabría interponer la oportuna denuncia. Solamente él podía adoptar medidas cautelares como el secuestro de bienes, la inmovilización de los barcos teóricamente implicados en los sucesos, que probablemente se hallarían en Alicante y Vila Joiosa.

Así pues, no disponemos de un proceso completo que nos permita analizar todas y cada una de las fases y métodos seguidos por la Bailía para hacer cumplir la ley, defendiendo las atribuciones que la monarquía le había otorgado en materia jurisdiccional. Esa evidencia sirve para constatar, de entrada, que el fraccionamiento de las competencias judiciales, entre las distintas bailías, funcionó desde el primer momento, siendo motivo, en primera instancia, de un entorpecimiento de la conveniente eficacia y rapidez en la resolución de los casos. Así, sabemos, por ejemplo, que los siniestrados por el acto de piratería cometido, antes de entrar en la vía legal pertinente, intentaron solucionar el problema por procedimientos que podrían considerarse extraordinarios si no fuere por la frecuencia con que fueron empleados. Sabemos que, antes de presentar la denuncia ante la Bailía General, los hermanos Rossell y sus socios recurrieron a los jurados de la capital, los cuales apelaron directamente al rey, prescindiendo de la autoridad delegada competente en la materia¹².

Este hecho merece ser ponderado en su justa medida. Desde luego ignoramos el grado de conocimiento que los mercaderes pudieran tener sobre las fórmulas procesales a la hora de interponer una denuncia. Cabe la posibilidad de que no supieran que la Bailía era el canal adecuado para hacer la denuncia. Sin embargo, el aparato político local, lógicamente, estaría bien enterado de esos mecanismos y, no obstante, fueron desechadas en primera instancia. Tampoco sabemos cuál fue la reacción del soberano, o mejor dicho de la administración que se encontraba entorno del monarca, con todo, cabe suponer que, independientemente de las actuaciones internas promovidas por los oficiales de la corte para comunicar lo sucedido a la Bailía, fue preciso que los Rossell acometieran el inicio de acciones legales por su propia voluntad.

La gravedad del crimen, del delito cometido, moverá a los pleiteantes a recurrir al asesoramiento de personas competentes en materia legal. Hay que suponer, por lo tanto que, conscientes de la inviabilidad de la apelación a los poderes próximos al rey, se consideró oportuno disponer de un respaldo jurídico consistente. Para ello se contó con el concurso de Jaume Ferrando, notario y procurador de los afectados¹³, persona encargada de redactar el acta de denuncia, referir fielmente las declaraciones de los testigos y anotar minuciosamente los bienes robados y los sucesos ocurridos, según se desprendía de los

9. Se trata de documentos contenidos en *Lletres i Privilegis* de la Bailía General en el Archivo del Reino de Valencia (desde ahora ARV).

10. Son los manuscritos de la Bailía, Letra P, del ARV.

11. ARV, Bailía, Letra P, n.º 32. En el folio que sirve de portada al cuadernillo se puede leer *Registre Requesta*, advirtiendo ya y modificando el concepto *Procés* en el sentido de que solamente se trataba de la información de la denuncia.

12. Andrés DÍAZ BORRÁS, JOSÉ TRENCHS ODENA. «La Batlia de Valence et le lutte contre la piraterie pendant le quatre cent: le cas Rossell comme approximation (1460)». En *Hommage a Dufourcq* (en prensa). Cf. Archivo Municipal de Valencia (AMV), *Lletres Missives*, g 3-23, f. 273 v.

13. ARV, Bailía, Letra P, n.º 32, f. 1 r.,

LA INFORMACIÓN JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.

EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

testimonios aportados. No obstante, Ferrando no fue la persona que, por iniciativa propia, presentó el pliego de denuncia. Al fin y al cabo Jaime Ferrando era simplemente un notario, hay que suponer que tenía conocimientos legales suficientes, pero sin duda no podría competir con un profesional de la ley. Por ello, no es extraño que fuera micer Miquel Dalmau, doctor en leyes, habitante en la capital, quien interviniese en el asunto¹⁴. En efecto, Dalmau sería, en primera instancia el que, reunidos los siniestrados, recomendase la redacción de la denuncia y el memorial anejo. Sería él, también, con toda probabilidad, el que indicase que el asunto debía de ser sustanciado en la Bailía de Xixona. Es por eso que cuando Jaime Ferrando presente toda la documentación ante el Baile General, lo haga con objeto de que toda la instrucción del sumario fuese trasladada a la Bailía de Xixona¹⁵.

De este modo, la actuación de la Bailía General de Valencia se limitó a escuchar las razones expuestas por Ferrando, en nombre de los afectados, y a remitir la documentación aportada a Xixona, según habría indicado Miquel Dalmau, todo ello acompañado por una simple carta de presentación en la que se solicitaba que fuese impartida justicia. Los siniestrados, posiblemente, aconsejados por la prudente intención de Dalmau, demandaron de la Bailía General que todo el memorial de denuncia fuese remitido no sólo a la Bailía de Xixona sino también a la *Governació* y a cualquier otra autoridad que interviniese en el asunto¹⁶.

Las pruebas que fueron enviadas a Orihuela, capital de la Bailía de Xixona, se distribuían en cuatro unidades autónomas y complementarias: un memorial en el que se contenía detenidamente todo lo ocurrido, los bienes robados, las pérdidas habidas y el valor de mercado de los productos sustraídos, tanto en Valencia como en Berbería, lugar de destino. Los testimonios alegados por la acusación, que venían a corroborar cuanto se afirmaba en el memorial, testimonios que fueron dados ante notario —Ferrando— y que servían como alegato a la acusación. El *manifest de les robes e mercaderies* que fue agregado como justificante de las mercancías cargadas y los fletes comprometidos, según se indicaba en el memorial y, por último, el *llibre e cartulari del scrivà* del barco, donde igualmente se especificaban bienes cargados en Valencia para el norte de Africa¹⁷. Hay que hacer constar que el *cartulari de l'escrivà* fue robado o destruido por los piratas asaltantes de la fusta valenciana. El documento que se adjuntaba con el resto de manuscritos era simplemente la copia que antes de la travesía quedó en Valencia, tal vez, en manos de los armadores del barco.

De todas estas informaciones quizás las más importantes, las sustanciales para el proceso eran las dos primeras que por sí solas ya definieron y concretaban el acta de denuncia, es decir el memorial de cargos y las declaraciones de los testigos. En estos dos documentos se contenía toda la esencia de la acusación y fueron precisamente ellos los que copiados y archivados por los escribanos de la Bailía General de Valencia, prescindiendo del *manifest* y *cartulari* que no hacían sino abundar en lo ya dicho, se remitieron a tierras del sur de Valencia.

El memorial que constituye la primera parte del escrito¹⁸ fue presentado el día 28 de junio de 1460, ante el Baile General. Después de una breve introducción en la que se presenta el caso como la denuncia de los hermanos Rossell y sus socios contra Oronell y Jaime Pasqual, patrones de los barcos que les asaltaron piráticamente, se va desmenuzando paulatinamente todo lo robado y perdido, a través de trece apartados o capítulos. El recurso al procedimiento capitular es un intento de ajustar la denuncia al proceso judicial. Una vez que ha sido expuesta toda la sustancia de la demanda, que se solicitaba del Baile General su remisión a la autoridad competente, será el mismo administrador real en Valencia el que, según consejo de su Asesor, admita la recepción de las declaraciones de los testigos de la acusación.

De esta forma comienza la segunda parte del escrito, la más extensa, en la que se desarrollaron

14. *Ibidem*, f. 4 rv.

15. *Ibidem*, f. 4 r.

16. *Ibidem*, f. 41 r. 42 r.

17. *Ibidem*, f. 3 v.

18. *Ibidem*, f. 1 r 4 r.

los testimonios directos o indirectos de las personas que avalaban la acusación¹⁹. Los testigos de la acusación, después de jurar decir la verdad, mediante una fórmula ya establecida deberían de contestar a las preguntas que se les hiciese, respecto a cada uno de los puntos del memorial, sobre las cuales pudiesen aportar más información complementaria.

Para concluir, de nuevo, con una serie de fórmulas legales ya establecidas respecto a la carencia de animosidad e interés predeterminado respecto del conflicto que se estaba sustanciando, respecto a sus preferencias, respecto a las personas que podían avalar su testimonio, siendo invitado a guardar secreto sobre su declaración y cuanto le fue preguntado²⁰.

No ha sido nuestra intención entrar de lleno en el contenido del proceso, cosa que ya hemos hecho en otro lugar²¹. Nuestra intención era, simplemente, analizar el carácter de un proceso, por actos de piratería, que debía de ser analizado ante la Bailía General. Como es lógico, este tipo de procesos no abundaron, y el que estudiamos es buena muestra de cuanto decimos. La mayoría de tropelías cometidas contra mercaderes valencianos en alta mar fueron protagonizadas por enemigos, por individuos ajenos a la jurisdicción del reino de Valencia o incluso, siendo valencianos, adscritos al área de competencias de las distintas bailías. De esta forma, los procedimientos judiciales, uno de los pocos instrumentos que tenía la Bailía para asentar su jurisdicción sobre el mundo marítimo, dado el alejamiento práctico y el vacío legal con el que se enfrentaba en otros campos, quedó reducido y mediatizado. Reducido porque los asuntos que podían ser resueltos ante la autoridad del administrador real quedaban muy constreñidos a los súbditos del soberano. Mediatizado porque la carencia de una vertebración adecuada de las jurisdicciones condujo a la dispersión de las fuentes de autoridad judicial, de tal modo que, en primera instancia, era necesario recurrir a la Bailía dentro de la cual estaba comprendida la residencia de los malhechores para incoar un pleito y tener posibilidades de resarcirse de las pérdidas habidas.

Así pues, la agilidad en la tramitación procesal brillaba por su ausencia. Los casos serían largos y farragosos para al final, solamente con suerte, verse premiados por una sentencia favorable o inapelable. Eso, quizás, explique los reparos de los Rossell a la hora de entablar pleito, prefiriendo el muy irregular procedimiento de recurrir a los jurados para que éstos reclamasen ante el monarca. Al margen ya de la eficiencia de los sistemas judiciales encargados de dirimir temas relacionados con actos de piratería contra valencianos, protagonizados por valencianos, hubo otros defectos que merecen ser subrayados incluso en el escrito de denuncia. Como hemos dicho, el texto que presentamos a continuación no es un pleito íntegro sino solamente la parte sustancial de la denuncia. En ningún momento se hace mención de la defensa, de sus alegaciones o de escritos exculpatorios de los acusados. Pues bien, los argumentos de la defensa son en ocasiones contradictorios y poco ajustados²². Aunque el procedimiento básico, el esquema elemental de la demanda se puede asimilar a los actuales, al fin y al cabo la tradición jurídica es la misma, los fallos en la rigurosidad de los planteamientos de Ferrando y sus testigos son evidentes, so pena de tener que considerar a los escribanos de la Bailía General como personas poco atentas a la hora de transcribir declaraciones y memoriales.

En definitiva, pues, la información judicial relativa a actos de piratería no puede ser entendida como una fórmula procesal moderna, de igual manera que la institución encargada de fallar los pleitos tampoco lo es. La Bailía General, los bailes locales, intentaron cumplir su misión jurisdiccional en materia marítima de la mejor manera posible aunque esa forma fuese con toda probabilidad, poco efectiva para los encausados, para los pleitantes afectados y perjudicados.

19. *Ibidem*, f. 5 r 41 r.

20. *Ibidem*, f. 7 v 8 r. Estas fórmulas se repetirán después de cada testificación sin alteraciones o, en todo caso, mediante las oportunas abreviaciones.

21. Andrés DÍAZ BORRÁS, JOSÉ TRENCHS ODENA «*La Batlia de Valence...*».

22. En el trabajo que presentamos al Homenaje de Dufourcq nos hacíamos eco de estas contradicciones. Así, las cifras dadas en el capítulo sexto del memorial, relativas a Mateu Pérez no concuerdan. Las pérdidas que se le ocasionaron ascendieron a 211 libras 10 sueldos, en cambio se le anotaron solamente 111 libras 10 sueldos, cf. ARV, Bailía, Letra P, n.º 32, f. 3 rv, Caps. VI y IX. Otro ejemplo puede estar en la estimación que se hizo de la capacidad de carga de la galeota valenciana. El capitán de la misma la estimó en 200 *quintars*. No obstante, un testigo de la defensa, Miquel Ferrer, la evaluó en 170 y otro, Joan Cuello, solamente en 150. Cf. *Ibidem*, f. 38 r al 39 r para Miquel Ferrer y 39 r 40 r para Joan Cuello.

LA INFORMACIÓN JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.
EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

APENDICE

1460, junio, 28. Valencia.

Ante la presencia del Baile General, En Jaume Ferrando, procurador de un grupo de mercaderes siniestrados por la actuación pirática de algunos súbditos del rey, presenta una serie de alegaciones y demandas para mover a la incoación del oportuno proceso de indagación y esclarecimiento de las responsabilidades.

ARV, Bailía, Letra P. 32.

Anno a Nativitate Domini millesimo CCCC sexagesimo. Die autem sabbati intitulate XXVIII mensis iunii. Davant lo molt magnífich mossén Berenguer Mercader, cavaller conseller del dit molt alt Senyor Rey e Batle General del regne de València, comparech lo discret En Jaume Ferrando, notari procurador, qui.s dix d'En Dionis Rossell, en son nom propi e com a procurador d'En Joan Rossell, germà de aquell, hoc enquera d'En Jaume Navarro e d'En Johan Pasqual e dels dejús scrits e, en absència de part, per scrit posa ço que.s segueix:

XXVIII mensis iunii. Anno M° CCC LX°. Provit.

Ihesus

Devant la presència de Vós, molt magnífich mossén Berenguer Mercader, cavaller conseller del molt alt Senyor Rey e Batle General del present regne, constituït personalment En Jacme Ferrando, notari procurador de Dionis Rossell, en son nom propi e com a procurador de Johan Rossell, germà de aquell, hoc encara d'En Jacme Navarro e d'En Johan Pasqual e d'En Johan Palomar e d'En Jacme de Roles e d'En Matheu Pérez e d'En Gabriel Cantabella e d'En Gabriel Monrós, peller. E diu en tota aquella millor forma e manera que pot, per part dels dessus dits principals seus, que com en lo insult, furt e roberia fet per dos galiotes armades, la una patronejada Horonell, de la ciutat de Oriola, e l'altra per En Jacme Pasqual, de la vila de Alacant, en la galiota e o bergantí patronejat per N'Andreu Montalbà, de la present ciutat; la qual mercantívolament era partida de la platja de la present ciutat ab licència vostra e donades ses fermances, carregada de draps e altres robes e mercaderies, per anar en les parts de Barberia, a Horà e Hone; la qual, essent stada al dit loch de Horà e haver descarregat part de les robes e ab lo procehit de aquelles e ab les restants robes, anàs al dit loch de Hone, per descarregar la resta de dites robes. Entrant en lo port on era quasi a deu milles les dites dos galiotes li hixqueren e aquella prengueren e robaren e forcívolament li levaren totes les robes que en aquella eren. E no-res-menys, veles e rems, armes e altres arreus de la dita fusta, e com les dites robes e mercaderies eren dels dessus dits e dejús nomenats e per mils deduir quines robes foren levades de la dita galiota e o bergantí, diu e posa lo que.s seguix.

I

E primerament, en la dita fusta patronejada per lo dit Andreu Montalbà/ 2v carregà lo dit Johan Rossell, en dotze bales, cinquanta-quatre draps e tres quarts de drap, en los qual n.i havia vint-e-quatre draps migans de sort fets a la mallorquina, encamisats ab tela gostansa e la resta mijans, plans, bollats, los quals li costen o valen, spaxats ab totes messions e ab nòlit e manifest quatre-cents trenta-set liures dos nous e sis [diners], que hagueren balgut en lo dit loch de Hone a on anaven e eren ja arribats, com tots los bollats, plans e los de sort a rahó deu dobles la peça, uns ab altres que seria cinch-centes quarenta-e-set dobles e miga, que a rahó vint sous la dobla d'or que costuma de valer se haguera procehit dels dits draps cinch-centes quarant-set liures deu sous. E així és ver.

II

E més hi carregà lo dit Johan Rossell, dos fardells de seda mercadera, en la un havia sexanta-a-quatre liures, en l'altre vint-e-dos liures, que seria tot huytanta sis liures de seda que costà a rahó dotze sous la liura, que spachada ab totes messions costà sexanta una liura quatorze sous que se n'haguera haüt o haguera respós en lo dit loch de Hone, la liura de ací a pus de vint sous la liura, que seria lo procehit huytanta-e-sis liures. E així és ver.

III

E més hi carregà lo dit Johan Rossell, cinquanta-tres parells de cardes, que costen ab totes messions e nòlit e manifest onze liures deu sous que se n'haguera hagut en lo dit loch de Hone de tres parells una dobla, que seria comptant la dobla a rahó vint sous, desset liures tretze sous quatre diners.

III

Les qual dites robes prenen summa lo que justament e rahonable se n'haguers haüt DCLI liures III sous III [diners]. Los quals per los dits patrons de dites galiotes li són stades preses e robades. E així és ver.

V

Item, li carregarem los dessus dits En Jaume Navarro e Johan Pasqual e Johan Palomar, dihuyt draps e mig, ço és quinze bollats, de burells dos, palmelles vint-e-unes e una bruneta, los quals foren venuts/ 3r en la vila de Horà per En Johan de Gràcia, scrivà de la dita galiota, los bollats e burells a rahó huyt dobles miga, les dos palmells e miga per quaranta dos dobles, la bruneta per quinze dobles, que tot pren suma de cent noranta dobles. Lo qual procehit havia carregat per a portar ací en or e nou de xarch, per los dits patrons de dites galiotes li és stat robat e pres. E així és ver.

VI

E més, hi carregà en la dita fusta lo dit Matheu Pereç, quinze draps, ço és huyt palmelles scures, dos dihuytens blaus, cinch bollats, los quals ell mateix vené en la dita vila de Horà. Per les palmelles a rahó quinze dobles, los dihuytens a rahó dotze dobles, los bollats a rahó de huyt dobles e miga e lo procehit carregà en la dita galiota en un costal cera e dobles e dos costals de grana, lo qual procehit pren suma de cent huytanta sis liures deu sous e per los dits patrons de dites galiotes li fón pres e robat. E així és ver. E més, dos flaçades, un rastre de corals, una cota, una ballesta, quatre camises, tovallola, que val tot vint-e-cinch liures, que són per tots los draps e dita roba cent-onze liures deu sous.

VII

E més, li carragà En Jacme de Roles dotze draps bollats los quals vené en lo dit loch de Horà a rahó huyt dobles e miga e més set dotzenes de barretes e tres dotzenes de cardes, que tot pren suma de cent nou dobles, les quals en dobles portava ab si e per los dits patrons li foren preses e robades.

VIII

E més hi carregà Cantavella, quatre draps burells los quals en lo dit loch de Horà havia venut a huyt dobles e miga e lo procehit havia carregat ab la dita galiota e per los dits patrons de dites fustes li fón pres e robat que prenen suma de trenta-quatre dobles. E així és ver.

VIII

Les quals dites robes robades e furtades de dita galiota prenen suma totes ço és dels dits Dionis e Johan Rossell sis-centes cinquanta-una/ 3v liura tres sous quatre diners. E les dels dits Jacme Navarro e Johan Pasqual e Johan Palomar cent noranta lliures e les del dit Matheu Pérez cent onze liures deu sous. E les del dit Jacme de Roles cent nou liures. E les del dit Gabriel Cantavella trenta quatre liures, que prent tot suma, segons se mostra en compte de cascun per menut mil noranta-cinch liures tretze sous quatre [diners].

X

Item, diu més e posa Ot Lupià, que stant la dita galiota e o bergantí en la dita vila de Horà, en aquella fón carregat hun costal de dàtils de pes de huyt o nou arroves, lo qual fonch consignat al dit En Gabriel Monrós, en la present ciutat de València e lo qual costal a comuna e justa stemació val en la present ciutat set liures deu sous. E així és ver.

XI

Item, diu e posa que la dita fusta era propia dels sobredits En Dionis, Johan Rossell, de Jacme Navarro, de Johan Pasqual e de Johan Salvador, de la qual fusta han levat l'antimó nou e vint rems nous, tres ballestes de acer, sis pavesines, huyt lançes largues, sis dotzenes de dardam, tres calderons, sis dotzenes de passadors, una paella nova, quatre barrils, les qual coses valien a comuna e justa stimació huytanta-e-cinch liures e pus. E així és ver.

XII

Item, diu més e posa que ultra les dites coses, los dits En Dionis e Johan Rosel, En Jacme Navarro, En Johan Pasqual /F. 4re En Johan Salvador, són cobradores de nòlits de la dita fusta, de entrada ab exida cent quarant-nou liures, ço és per entrada de nòlits cent-e-dotze liures quatre sous, segons se mostra per lo cartulari del scrivà de les

LA INFORMACIÓN JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.

EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

quals se n'han cobrat de les robes descarregades en Orà quaranta-tres lliures quatre sous. E així que de la dita entrada los dits senyors de fusta restarien a cobrar sexanta nou liures. E ultra la dita quantitat los dits seus principals han sostengut e sostenen de dan per los nòlits que la dita fusta agera fet de exida huytanta lliures com tinguen càrrech de exida de Barberia a la present ciutat, passats docents quintars, los quals la dita fusta podia e tenia ja per carregar e aportar, contant a rahó de huyt sous per quintarada, una ab altra, com tant se n'acostuma de pagar e met e se n'és paguat ab la dita fusta, los quals nòlits la dita fusta per causa de la dita rapina e furt la dita fusta no ha poscut guanyar ni haver que totes les dites quantitats dels dits nòlits prenen suma de cent quaranta-nou lires. E axí és ver/.

XIII

Item, diu e posa que tots los dits draps, mercaderies e altres coses sobredites són stades preses e levades per força de la dita galiota e o bergantí, exint de Horà e entrant en Hone a deu milles de la dita vila, per les dites dos galiotes patronejades la una per En Jacme Pasqual, de la vila de Alacant, e l'altra per En Ferrando Oronell, de la ciutat de Oriola. (Testimoni, *al margen*).

Sobre los quals capítols, així a deternam en memòria com a tots altres effectes útils e necessaris a aquesta part, requir lo sobredit Jacme Ferrando, *nominibus quibus supra*, ésser rebuts testimonis e que de les deposicions de aquells, ensemps, ab lo manifest de les dites robes e mercaderies e del llibre e cartulari del scrivà de la dita fusta sia tramesa còpia plenera, fe faent als noble e magnífich Governador e Batle de la ciutat de Oriola e vila de Alaquant e als lochtinent e surrogats de aquells e a univeses e sengles altres officials devant los quals se demana justícia de les coses sobredites, axí ordinariament com en virtut de una real provisió implorant benignament vostre noble offici.

Dicimur Dalmau recipiatur informans et postea provi debitur/ 4 r.

Fón interrogat lo dit propposant qui havia ordenada la damunt dita scriptura. E dix que lo honorable micer Miquel Dalmau, doctor en leys, habitador de la ciutat de València.

E posada la damunt dita scriptura, encontinent, lo dit magnífich Batle General de consell de són honorable Assessor provehí ésser reebuda informació de testimonis, sobre la damunt dita scriptura e capítols de aquella, la qual informació és del thenor següent: / 5 r.

Die sabbati intitulate XXVIII mensis iunii anno Nativitate Domini M^o CCCC LX°.

En Johan Ferrer, Guàrdia del Guerau de la mar per lo peatge del Senyor Rey.

Testimoni produhit e donat per part del dit En Jaume Ferrando, procurador dels dits En Johan Rossell, En Dionis Rossell, En Jaume Navarro e dels altres en la dita scriptura mencionats, lo qual jura a Nostre Senyor Déus e als Sancts Evangelis de aquell, per la sua mà dreta corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà. Lo qual féu e deposa son testimoni *predictis die et anno in hactum qui sequitur modum. / 5 v.*

E primerament, fonch interrogat sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest devant, punt a punt, e donat a entendre, segons se pertany. E dix saber sobre aquell lo que.s segueix, ço és, que en veritat stà que ell dit testimoni veu e fonch present com lo dit En Johan Rossell, en lo dit capítol mencionat, carreguà en lo mes de maig propassat e desempachà en lo Grau de la mar de València, en la galiota patronejada per N' Andreu Muntalbà, la quall lladonchs se desempachava e carreguava per anar en les parts de Barberia, dotze batles de draps, en les quals deyhya havia cinquanta-quatre draps e tres quarts de drap, en los quals havia vint-e-quatre draps migans, fets a la mallorquina e trenta draps migans plans, los quals dits draps foren desempachats per ell dit testimoni e per sos companyons segons largament és deduhit en los albarans / 6 r per lo dit En Johan Rossell a ell e a sos companyons, guardes del dit peatge dats e liurats segons huy en dia en aquells largament se pot veure. E àls dix ell dit testimoni no saber lo dit capítol.

Item, fonch interogat ell dit testimoni sobre lo segon capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest e donat a entendre. E dit que lo dit capítol conté veritat, tant quant toca en les dites huytanta-sis lliures de la dita seda com per ell dit testimoni e per sos companyons la dita seda abans que.s recullgués fonch pesada e atrobaren ésser huytanta-sis lliures, e axí era contengut en los albarans que de aquella foren liurats. E àls, dix ell dit testimoni, no saber les dites coses.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo terçer capítol de la dita scriptura, lo qual / 6 v *ut supra* li fonch lest e donat a entendre *prout decet*. E dix que en veritat stà que los dits cinquanta tres parells de cardes foren per lo dit Johan Rossell carregades en la dita galiota, e per ell e o per sos companyons desempachades e cobrats albarans de aquella. E àls dix el dit testimoni no saber sobre lo dit capítol.

Item, fonch interogat ell dit testimoni sobre lo quart capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que no sap quant puga la suma de la vàlua de les dites robes ni quant no però diu que n'ha hoyt dir al dit En Dionis Rossell e altres.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo cinquen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que axí mateix ell desempachà los dits dihuyt draps del dit En Johan Palomar,

d'En Jaume Navarro/ 7 r e d'En Johan Pasqual, en lo dit capítol mencionats, los quals draps foren carregats en la dita galiota e ell dit testimoni ne ha cobrats albarans segons dessús ha dit.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo sisen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que per ell foren desempachats e carregats en la dita galiota los dits draps, segons dessús ha dit l'als en lo dit capítol contengut, dix que ignora.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo seten capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest *ut supra prout decet*. E dix que és (*sic*) veritat stà que carreguà, en la dita galiota. En Jaume de Roles, en tres bales, dotze draps bollats, segons en los albarans és contengut. De les cardes e baretes en lo dit capítol contengudes dix que no li recorda al present e que n remet als albarans de aquelles dites robes/ 7 v.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo huyten capítol de la dita scriptura lo qual li fonch lest *ut supra*. E dix que el dit testimoni desempachà així mateix los dits draps del dit En Cantavella, així com los altres e cobrà albarans del dit desempachament. E sab bé que foren carreguats en la dita galiota.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo onzen capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà la dita fusta és dels sobredits En Dionis, Johan Rossell, d'En Jaume Navarro, d'En Johan Pasqual, d'En Johan Salvador. E axí és ver e fama pública.

Generaliter autem fuit interrogatus ipse testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis.

Et ad omniam dixit non. (Spatium, al margen)/ 8 r.

Inquam fuit interrogatus ipse testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit quod in iure postrorem.

Interrogat de loch. E dix que ja.u ha dit dessús.

Interrogat de presents. E dix que molts del Grau de la mar, en especial sos companyons del dit testimoni.

Invictorum fuit sibi tenere secreturum donech, etc.

Dictis die et anno.

En Johan de Gràcia, mercader de la ciutat de València, testimoni produhí e donat per part del dit En Jaume Ferrando, procurador dels dits En Johan Rossell, En Dionis Rossell, En Jaume Navarro e dels altres en la dita scriptura mencionats. Lo qual jura a Nostre Senyor Déus e als Sants Evangelis de aquell, corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo virtute dicti iuramenti fonch interrogat/ 8 r ell dit testimoni sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest punt a punt, donat a entendre *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit En Johan Rossell, en lo dit capítol mencionat carreguà les dites dotze bales de draps, en les quals havia los dits cinquanta-quatre draps si e segons en lo dit capítol és contengut.

Fonch interrogat com ho sab e dix que per ço com ell dit testimoni era scrivà de la dita galiota e reebé les dites dotze bales axí com a scrivà de la dita galiota e aquelles meté en lo seu llibre o cartolari, lo qual cartolarilos de les dites galiotes se n'han portat per bé que en la present ciutat ni haja trellat de aquell. E dix als no saber sobre les dites coses.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo segon capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat/ 9 r stà que lo dit En Johan Rossell carreguà los dits dos fardells de seda en lo dit capítol mencionats, si e segons les altres robes tenia scrites e contamiades en lo libre e cartulari dell dit testimoni, quant valien ni quant. Dix que n remet a les compres de aquella bé creu ell dit testimoni que la dit ceda mercadera devia valer la dita quantitat. E als, dix ell dit testimoni no saber.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo terç capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit En Johan Rossell carreguà les dits cinquanta-tres parells de cardes, segons ha dit dessús de les altres robes e mercaderies, la vàlua de aquelles quant s'en podria havia bé creu ell dit testimoni que se n'hauria la quantitat en lo dit capítol mencionada, ço és de tres parells/ 9 v una dobla poch més o menys.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo quart capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest *ut supra*. E dix que no sab quant pugua puguar la suma e vàlua de les dites robes en lo dit capítol mencionades.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo quint capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest *prout decet*. E dix que lo dit capítol conté veritat, és ver emperò que ell dit testimoni n.i portava quatre glops d'or en la sua persona matexa, los quals li levaren los patrons e companyons de les dites galiotes molt violentament e hun costal de nou de xarch de una bosa ab tèber de dobles. E encara ab molta força e violència menaçant-lo de matar-lo o de metre.l al sem e li feren scriure ço que volgueren los dits patrons fent-li metre per força en scrits menys número/ 10 r de robes que no prenien ni furtaven los dits patrons.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo sisen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni sab bé que en la dita galiota lo dit En Matheu Pérez, en lo dit capítol mencionat, carreguà e donà de manifest a ell dit testimoni tretze draps apuntats e hun ab bolla e açò és lo que ell dit testimoni té en lo libre de manifest, los quals dits draps foren tots venuts en la vila de Orà e del procehit de aquells quant que fos lo dit en Matheu Pérez carreguà en la vila de Orà hun costal cera, dos costals

LA INFORMACIÓ JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.

EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

grana los quals li foren robats per les dites galiotes ensemps ab dos flaçades una cota d'ome e una ballesta e camises e una tovallola. E àls dix/ 10 v no saber ell dit testimoni sobre lo dit capítol.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo seten capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit En Jaume de Roles en lo dit capítol mencionat carreguà en la dita galiota dotze draps bollats e axí. u té ell dit testimoni en lo manifest e tres dotzenes cardes e set dotzenes barretes, los quals draps e cardes sab ell dit testimoni que lo dit En Jaume de Roles vené en Orà, e les barretes portava a vendre a One, les quals barrets e tot lo procehit que fonch venut en Orà li fonch levat, present ell dit testimoni.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo huyten capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que les coses en lo/ 11 r dit capítol contengudes són veres, car del procehit dels quatre draps lo dit En Cantavella havia comprats dos costals de çera, los quals costals li foren preses e robats per los dits patrons, present e vehent ell dit testimoni.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo noven capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que ell dit testimoni no poria donar rahó de la vàlua de les dites robes com no hagués càrech de comprar ne vendre aquelles.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo dehen capítol de la dita scriptura, la qual li fonch lest *ut supra*. E dix que en veritat stà que en la dita vila de Orà havia carregat en la dita galiota En Johan Sisa hun costal de dàtils consignats/ 11 v a.N Gabriel Monrós. E dix ell dit testimoni que lo dit costal pesava huyt roves poch més o menys segons la forma del dit costal.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo onzen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que axí stà en veritat que los dits patrons robaren e prengueren de la dita galiota o bergantí, hun artimó nou e vint rems, e més, tres ballestes de acer e sis pavesines, huyt lançes largues, sis dotzenes tardam, tres calderons e alguns passadors, no sab ell dit testimoni lo nombre de aquells, una paella, quatre barils. Quant valen les dites coses ni quant no, ignora ell dit testimoni.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo dotzen/ 12 r capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que los dits En Deonis e Johan Rossell, En Jaume Navarro, En Johan Pasqual e En Johan Salvador són cobrados, creu són cobrados la quantitat, en lo dit capítol mencionada entrada ab exida.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni com ho sab. E dix que per tant com ell fonch present vehent e hoynt a totes les dites coses, les quals foren fetes, presents los de la dita galiota, lo divendres ans de Paschua de Cinquagèsima passada.

*Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testimonis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductio-
ne, favore, subornatione, et de aliis circumstantiis ad predicta necessariis.*

Et dixit ad omniam non. (Spatium al margen).

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit quod in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc. donech, etc/ 12 v.

Supradictis die et anno.

En Lorenç Soler, mercader de la ciutat de València, testimoni produhit e donat per part del dit En Jaume Ferrando, en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sancts Evangelis, de aquells corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo fonch interrogat *virtute dicti iuramenti* sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest e punt donat a entendre *prout decet*. E dix que ell dit testimoni no sab si lo dit En Dionis Rossell havia carregat tants draps com en lo dit capítol és contengut. Creu, emperò ell dit testimoni que si així és, que los dits draps/ 13 r. sien carregats que valien bé açí les dites quatrecentes trenta-set lliures, poch més o menys. E descarregats en One o en Orà, creu ell bé que valien cinch-centes quaranta-set lliures deu sous, poch més o menys.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni com ho sab. E dix que per tant com ell dit testimoni ha vist part dels dits draps e segons la sort que.s mostraven com fos molt bella e bona roba que semblava roba mallorquina, los draps de sort creu ell dit testimoni que valien bé lo que és contengut en lo dit capítol. E açò sab ell per ço com és mercader e ha comprats draps e tramesos en Barberia e sab que valen ab les messions posats allà.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo segon capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix/ 13 v. que certament no sab ell dit testimoni si és tanta la çeda carregada per lo dit En Johan Rossell. Emperò, si així és, que la dita ceda sia carreguada, diu ell dit testimoni que val bé la quantitat en lo dit capítol mencionada.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo terç capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest *ut supra*. E dix que si les dites cardes són stades carregades bé creu ell si així és que valen bé la quantitat en lo dit capítol mencionada, ço és de tres parells una dobla, valent vint sous.

*Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, precio prece precibus, induc-
tione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis.*

Et dixit ad omniam non/ 14 r.

Inquam fuit interrogatus ipsem testiquam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit quod in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc., donech, etc.

Dictis et anno.

En Matheu Pereç, perayre, ciutadà de la dita ciutat de València. Testimoni produhit e donat per part del dit En Jaume Ferrando en lo dit lo qual jura a nostre Senyor Déus e als Sancts Evangelis de aquells de la sua mà dreita, corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo virtute dicti iuramenti, fonch interrogat/ 14 v fonch interrogat (*sic*) ell dit testimoni sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest, punt a punt, e bé donat a entendre segons se pertany. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni era present, veent e hoynt com les dites galiotes de Alaquant e de Vila Joyosa prengueren la gualiota o bergantí de València, en la qual galiota o bergantí ell dit testimoni era e veu com los patrons de les dites galiotes entre les altres coses que prengueren e robaren dotze bales de draps del dit en Johan Rossell, de les quals bales tragueren cinquanta draps, los quals que partiren entre los dits patrons. E creu ell dit testimoni que valen les dites stimes en lo dit capítol mencionades.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo/ 15 r segon capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni veu los dits fardells de ceda en lo dit capítol mencionats los quals foren presos e robats per los dits patrons. Emperò que ignora ell dit testimoni la vàlua de aquells.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo terç capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que és veritat, que la companya de la dita galiota ne compta pus de cinquanta parells de cardes. E creu ell dit testimoni que valean bé la suma en lo dit capítol mencionada. E dix que ell dit testimoni sab bé que les dites robes foren preses o robades per aquells si valien la dita suma o no que.n remen a la veritat.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo quint/ 15 v capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest *prout decet*. E dix que lo dit capítol conté veritat, com ell haja vist pendre la dita nou de xarch. E veu així matex com prengueren al dit Johan de Gràcia el passaren en la gualiota de Oronell e segons diu lo dit Johan de Gràcia stima que li levaren l'or que portava, segons aquell dit Johan de Gràcia dix, per tant com ell dit testimoni no fonch al scorcollar del dit Johan de Gràcia, per ço com los dits patrons de les dites galiotes feyen passar tots los mercaders de la dita gualiota de València de hun en hun e com havien scorcollat e robat al a hu feyen passar al altre e axí de hu en hu los scorcollaren e robaren fins que foren scorcollats e robats tots. E veu el dit testimoni que al sendemà que.ls hagueren presos, volent-los ja licenciar, que se n'anassen hu que dien En Amat, pilot de la gualiota, cridà el dit Johan de Gràcia. E dix-li «dacça, dam-nos aquexes dobles/ 16 r que.us resten». E que lo dit Johan de Gràcia respós plorant. «Odà mesquí, no-les-ne haveu lexades per a messió, com ho farem si arribam en qualqué loch, que no tenim que menjar ni que desprendre». E el dit En Pere Amat no cur de res, «dan-les-me». E lla-donchs, aquell com a forçat levàs la bosa dels pits e dona-la.y.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo sisen capítol de la dita scriptura, obmeses los IIII e quint com ho fos produhit sobre aquells ne per consegüent interrogat, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que a ell dit testimoni li foren levats dos costals grana e hun costal çera e dos flaçades e una roba de home negra e hun rastre de corals, quatre camises e una tovallola e entre tèber e dobles li levaren bèn trenta-tres dobles, los quals tèber, dobles, grana e cera eren procehits de quinze draps, ço és huyt palmelles scures/ 16 v dos dihuytens blaus e cinch draps bollats, los quals havia venuts en la dita vila de Orà, les quals coses valen pus de dohentes lliures ultra los dans e dapnatges que li han fets de què ell dit testimoni roman deprohit e levada tota la sustentació del seu cabal.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo seten capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit En Jaume de Roles porta ab la dita gualiota de València dotze draps blaus, los quals vené en la dita vila de Orà. E creu ell dit testimoni que valien bé huyt dobles fins e huyt e miga per drap, si.ls vené tant hoc o no que ell dit testimoni no fonch present en lo vendre bé sab e veu ell dit testimoni com lo feren passar en la gualiota d'En Ferrando Oronell, e stant ell dit testimoni en la proa de la galiota de València veyà com lo despullaren, el escorcollaren, ell/17 r el (*sic*) miraren tot e li levaren tot quant portava e no li lexaren hun sols diner ab que pogués viure. E més li levaren, set dotzenes barretes. E creu ell dit testimoni que tot lo que han prés al dit Jacme de Roles val bé cent dobles.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo huyten capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit En Cantavella vené en lo loch de Orà quatre draps burells, los quals havia portats en la dita galiota de València e sab bé ell dit testimoni que.ls vené a més de huyt dobles. E sab axí matex que.l paguaren en prengué cera en pagua, car dos costals de cera carreguà en la dita galiota, los quals li han robat los dits patrons.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo noven capítol de la dita scriptura/ 17 v lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que creu bé ell dit testimoni que valia lo que és stat levat a ell e als altres pus de mil e dohentes lliures.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo dehen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest

LA INFORMACIÓN JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.

EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

prout decet. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni veu pendre a la gent de les dites gualiotas hun costal de dàtils que venia consignat açí en València a.N Monrós, tant com toca a la vàlua de aquell diu que ignora.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo onzen capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet.* E dix que lo dit capítol conté veritat per tant com ell dit testimoni era present, veent e hoynt. E veu pendre e robar les dites coses en lo dit capítol designades.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre dotzen capítol de la dita scriptura lo qual *ut supra* li fonch lest/ 18 r *prout decet.* E dix que los dits En Dionis e Johan Rosell, En Jaume Navarro, En Johan Pasqual e En Johan Salvador son cobrades les dites quantitats en lo dit capítol mencionades de moltes de la dita fusta entrada ab exida.

Interrogat de loch. E dix que entre Orà e One.

Interrogat de present. E dix que tots los de la dita galiota.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis.

Et dixit ad omniam non.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit quod in iure postrorem.

Invictorum fuit, sibi, etc. donech, etc.

Supradictis die et anno.

En Jaume Tortosa, liguador de la ciutat de València, testimoni produhit e donat per part del dit En/ 18 v Jaume Ferrando en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Evangelis de aquells corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

E primo fonch interrogat ell dit testimoni *virtutem dicti iuramenti* sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest punt a punt e bé donat a entendre, segons se pertany. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni ensemps ab En Pere Queralt liguador, axí mateix, ligaren dins en casa del dit En Johan Rossell set bales de draps e en casa d'En Dionis Rossell cinch bales de draps en les quals dotze bales de draps havia cinquanta-quatre draps e tres quarts de draps, segons en lo dit capítol és contengut. E és veritat que y havia vint e quatre draps migans de sort fets a la mallorquina molt avantatjada, los quals dits XXIII draps ell dit/ 19 r testimoni liguà encamisà ab tela gostaça e los altres trenta draps eren plans bollats. E dix ell dit testimoni que los dits draps valrien la quantitat en lo dit capítol mencionada, ço és quatre-centes trenta-set lliures dos sous e sis [diners].

Fonch interrogat com ho sab. E dix que per tant com ell dit testimoni és stat moltes veguades e aturat per gran temps en terra de Barberia e ha venuts dels dits draps com sia stat fins al present home mercantívol e sàpia en què stà la valor de tals draps.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo quint capítol de la dita scriptura, obmesos los segon, III e IIII, com no fos produhit sobre aquells ne per consegüent interrogat, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet.* E dix que ell dit testimoni, axí mateix havia legats los dits draps en lo dit capítol/ 19 v mencionats ço és quinze bollats e burells dotze, palmelles vint-e-dues e una bruneta, la qual roba era molt avantatjosa e valia bé la stima en lo dit capítol contenguda, e més encara, ço és de cent quaranta dobles.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo sisen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet.* E dix que axí mateix stà en veritat ell dit testimoni ab sos companyons liguaren quinze draps del dit En Matheu Pérez en lo dit capítol mencionat, ço és huyt palmeles scures, dos dihuytens blaus e cinch bollats plans, los quals valien bé les stimes en lo dit capítol mencionades.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo seten capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet.* E dix que axí mateix liguà ell dit testimoni dotze draps bollats/ 20 r plans, los quals creu ell dit testimoni valien huyt dobles e miga, poch més o menys.

Item, foch interrogat ell dit testimoni sobre lo huyten capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch lest *prout decet.* E dix que ell dit testimoni, ensemps ab En Berthomeu lo apuntador, ligaren quatre draps burells del dit En Cantavella, los quals dix que valien be la suma en lo dit capítol mencionada, ço és de trenta-quatre dobles.

Interrogat de loch. E dix que ja u ha dit dessus, ço és en València, en les cases dels dits mercaders.

Interrogat de presents. E dix que ell e sos companyons.

Interrogat de temps. Que en lo mes de maig propassat, en lo principi dell dit mes.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis.

Et dix ad omniam quod non. Spatium (al margen).

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere/ 20 v Et dixit quod in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc. donech, etc.

Dictis die et anno.

En Pere Queral, ciutadà de València, testimoni produhit e donat per part del dit En Jaume Ferrando en lo dit nom,

lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sancts Evangelis, de aquell corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo, fonch interrogat ell dit testimoni, *virtute dicti iuramenti*, sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest punt a punt/ 21 r *prout decet*. E dix que en veritat stà que tots los draps en lo dit capítol mencionats liguà ell ensemps ab En Jaume Tortosa e hun jove, appellat Johan Foyos qui ls ajudava a ligar, ço és en casa de cascun mercader dels damunt dits, exceptat los d'En de Roles, que foren ligats en casa d'En Rodrigo, lo apuntador, e que la roba d'En Johan Rossell e d'En Dionis Rossell era de la bella roba que may ves. Ço és en casa del dit En Johan Rossell, liguaren set bales de draps e en casa d'En Dionis Rossell, cinch bales, en les quals dotze bales de draps havia cinquanta-quatre draps e tres quarts de draps, segons en lo dit capítol és contengut. E és veritat que y havia vint e quatre draps migans, de sort, fets a la mallorquina, molt avantjada roba, los quals dits draps ell dit testimoni ab les damunt dits encamisà ab tela gostonça e los altres trenta draps eren plans bollats. E dix que/ 21 v a son parer bé valien la quantitat en lo dit capítol mencionada. E àls dix no saber sobre lo dit capítol. Interrogat de temps. E dix que en lo mes de maig, proppassat quatre o cinch o sis jorns ans que la dita galiota.

Interrogat de presents. E dix que ja n'ha dit dessus.

Interrogat de loch. E dix que ja n'ha dit dessus.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predicta necessariis. Et dixit ad omnia non.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure pestrorem.

Invictorum fuit sibi, etc., donech, etcl/ 22 r.

Die lune XXX^a die iunii anno predicto M^o CCCC^o LX°

En Andreu Montalbà, mariner, patró qui és de la galiota o bergantí de València, la qual galiota és d'en Dionis e Johan Rossell, d'En Jaume Navarro, Johan Pasqual, d'En Johan Salvador e de altres de la present ciutat de València, testimoni produït e donat per part del dit En Jaume Ferrando, notari en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sants Evangelis, de aquell corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo virtute dicti iuramenti fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest punt a punt e bé donat a entendre *prout decet*. E dix que en veritat stà que en la dita galiota o bergantí carreguà lo dit En Johan Rossell/ 22 v les dites dotze bales de draps en les quals eren los dits cinquanta-quatre draps. Les quals dites bales veu el dit testimoni quant la dita galiota e o bergantí fonch pres per les dites galiotes patronejades per En [en blanco] Oronell e l'altra per En Jaume Pasqual, de la vida de Alaquant. Veu com los dits patrons, ensemps ab les companyes de les dites galiotes entraren dins la sua galiota e o bergantí e, forçivolament e ab molt gran ultratge, los robaren, els prengueren totes les robes, mercaderies, béns e coses que eren en la dita galiota e o bergantí, entre les quals prengueren totes les dites dotze bales, e rompent ab punyals les ligadures e cordes ab que staven liguades e devediren e partiren-se entre los dits patrons tots los dits draps que eren en les dites bales, axí com se partiren les altres coses, tant com toqua. La vàlua dels dits draps/ 23 r dix ell dit testimoni que ignora, bé és veritat que los draps del dit En Dionis e Johan Rossell eren axí belles e bons, com jamés ell dit testimoni los vets portar en aquella terra. E àls dix ell dit testimoni no saber lo dit capítol.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo segon capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que és ver lo dit En Dionis Rossell carreguà a més en la dita galiota dos fardells de ceda e cinquanta-tres parells cardes, les quals coses veu ell dit testimoni axí partir e dividir entre los dits patrons, com se dividiren los dits draps, la stima e valor de aquells remet a les comptes e manifests de aquella.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo terç e quart capítols de la dita scriptura, los quals *ut supra* li foren lests *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit capítol conté veritat per tant com ell dit testimoni veu carregar los dits draps en la dita galiota e o bergantí. E après los veu venre al dit En Johan de Gràcia en Orà del procehir dels quals sab bé ell testimoni com lo dit En Johan de Gràcia havia comprat nou de xarch e tèber, les quals coses li foren preses e robades molt violentament per los patrons de les dites galiotes. E àls, dix ell dit testimoni no saber sobre lo dit capítol.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo sisen capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit. En Matheu Pérez, en lo dit capítol mencionat, carregà draps en la/ 24 r dita galiota emperò no sab ell dit testimoni quants ni quins, no bé sab que los dits draps vené lo dit En Matheu Pérez en la vila de Orà del procehir dels quals carreguà grana, tèber e cera les quals dites robes e coses li són stades robades per los dits patrons ensemps ab tota la roba que tenia de vestir, ço és, camises e una ballesta e altres coses que tenia en la dita galiota. No sap emperò, ell dit testimoni, quant poden valer ni quant no e que n remet al manifest de les dites robes e al libre del scrivà.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo seten capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que en veritat stà que lo dit. En Jaume de Roles carreguà los dits dotze draps e les cardes e

LA INFORMACIÓN JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.

EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

barretes los quals draps e cardes vené en la dita vila de Orà e de aquells e o del/ 24 v procehir de aquells cobrà dobles e manilles d'or, les quals dobles e manilles li foren preses e robades per los dits patrons, encara que.l menaçaren de turmentar.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo huyten capítol de la dita scriptura, lo qual *ut supra* li fonch lest *prout decet*. E dix que és veritat que lo dit En Cantavella carreguà una bala de draps burells, les quals vené en Orà. No sap a com ni a com no del procehir dels quals compra cera, la qual axí mateix li fonch presa e robada per los dits patrons ab totes les altres coses.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo dehen capítol de la dita scriptura, obmés lo noven capítol, com no sia sobre aquell produhüt ne per consegüent interrogat lo qual li fonch lest *ut supra*. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni veu robar/ 25 r hun costal de dàtils, lo qual venia consignat ací a la present ciutat de València a hu qui s'appellà, En Monrós.

Item, fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo onzen capítol de la scriptura, lo qual li fonch lest *ut supra*. E dix ell dit testimoni que ell veu com los patrons de les dites galiotes prengueren e o feren pendre totes les coses en lo dit capítol mencionades, contengudes e expressades de la dita galiota. E àls dix no saber.

Interrogat de temps. E dix que en lo mes de maig propassat, lo divendres ans de Pascua de Cinquagèsima.

Interrogat de presents. E dix que los de la dita galiota.

Interrogats de loch. E dix que deu milles luny de One.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, subornatione, etc., de aliis circumstantiis ad predictam necessariis. Et dixit ad omniam non.

Inquam fuit interrogatus impsem quam dictarum/ 25 v partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc., donech, etc.

Iamdictis die et anno.

En Pau Lobet, cuyraçer de la ciutat de València, testimoni produhüt e donat per part del dit En Jaume Ferrando, notari, en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déus e als Sancts Evangelis de aquell corporalment tocats dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo fonch interrogat ell dit testimoni *virtute dicti iuramenti* sobre la dita scriptura e capítols de aquells los quals li fonch bé lests/ 26 r e donats a entendre punt a punt, segons se pertany. E dix saber sobre la dita scriptura e capítols de aquella lo que.s segueix. E dix que exint la dita galiota de Orà o volent entrar en One, a deu milles poch més o menys de la dita vila de One, anant e navegant ells e la dita galiota e o bergantí de València pacíficament e mercantívol, los hixqué la galiota de Vila Joyosa la qual era de quatorze banchs, patronejada per En Jacme Pasqual de la vila de Alaquant, la qual los investí tirant-los e investint-los gran còpia de passadors e spingardes e e (*sic*) cridant grans crits «cala, cala». E lladonchs, poch après, veren l'altra galiota morisça patronejada per En Oronell de Oriola e vehent-se a xí sobrats hagueren a calar per força e de continent saltaren en la dita galiota e o bergantí de València los/ 26 v de les dites galiotes e hun qui dien Marroquí, de València, e altres e molt violentament e ab gran força corregeren tantost per tota la cuberta ab les spases triades e prenent de les armes de la dita galiota e o bergantí de València e lançant-les en mar e fent-los molts ultratges e entrada e correguda la dita cuberta encontinent donaren ham cap a la dita galiota e donaren lo cap a les dites galiotes de remolcaren-los fins a una illa redona qui era aqui molt prop appellada Los Limachs e com foren aqui tingueren entre sí consell los dits patrons de les dites galiotes e tengut lo consell, quant vench en la vesprada, prengueren totes quantes robes e mercaderies e moltes altres coses qui eren de mercadés, galiots e companyons de aquella e partiren-se entre los dits patrons. E com hagueren partit les dites coses prengueren axí mateix un/ 27 r artimó nou de la dita galiota e o bergantí e vint rems nous e ballestes e sis pavesines de lançes largues e molt dardam e tres calderons e molts passadors e una paella nova e altres coses e passaren-se.u-ho tot en les dites galiotes. E sap ell dit testimoni, axí mateix, que quant hagueren preses e robades totes les dites coses feren passar tots los mercaders e de hu en hu strenyent-los e fent-los força e menaçant-los encara de turmentar. Los feren atorguar tot quant or tenien, dobles e manilles d'or tot los ho levaren que no.ls lexaren res e és vert que En Matheu Pérez, hu dels mercaders de la dita galiota, al qual havien levat tota la mercaderia e tots los diners que portava, volent-lo més strenyer e menaçant-lo de fert-li por de turmentar-lo li feren atorguar unes poques de dobles, que lo dit En Matheu Pérez havia acomanat a ell/ 27 v dit testimoni de què lo dit En Matheu Pérez passà de la galiota d'En Jaume Pasqual de Alaquant en la qual galiota los interrogaren e feyen scorcoll de les dites mercaderies. E dix a ell dit testimoni «germà donam les dobles que te acomanades car aquests senyors de patrons les me demanen em volem strenyer e axí da-las-me perquè les pugua donar, per ço que no.m turmenten ni.m façen enuig». E veu ell dit testimoni que ab lo dit En Matheu passaren tres companyons de les dites galiotes, los quals lo guardaven e miraven d'on prenia les dites dobles. E de fet, com ell dit testimoni les hagué tornades al dit en Matheu Pérez, los tres hòmens que.l acompanyaven en la dita galiota de Vila Joyosa e veu ell dit testimoni com se n'anaven ab ell e puix veu ell dit testimoni com lo dit En Matheu Pérez s'en tornà/ 28 r sense res, que tot lo.y havien robat e llevat.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, favore, prece precibus, inductione, subornatione et de aliis circumstantiis predictam necessariis. Et dixit ad omniam non.

Fonch interrogat de loch. E dix que ja.u ha dit dessús.

Interrogat de presents. E dix que tots los de les dites galiotes.

Interrogat de temps. E dix que en la setmana ans de Pascua de Cinquagèsima.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc., donech, etc.

Supradictis die et anno.

En Francesch d' Artés, cambiador ciutadà de la ciutat de València, testimoni produhí e donat per part del dit En Jaume Ferrando/ 28 v notari, en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sants Evangelis de aquell dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo fonch interrogat ell dit testimoni *virtute dicti iuramenti* sobre lo segon capítol de la dita scriptura, obmés lo primer com sobre aquell no fos interrogat, ni per consegüent respost, lo qual li fonch devant les e bé donat a entendre punt a punt, *prout decet*. E dix que stà veritat que en los dits dos fardellets de çeda, en los dits capítols mencionats, hi havia huytanta-sis lliures de çeda, segons en lo dit capítol és mencionat. E valia bé la dita çeda de la sort que era aquí en la present ciutat de València a rahó de dotze sous la liura e en Barberia valia bé la dita çeda vint sous. E creu ell dit testimoni que.l procehir de la dita çeda haguera valgut bé les dites huytanta-sis liures/ 29 r en lo dit capítol mencionades. Fonch interrogat com sab les dites coses. E dix que per ço com ell dit testimoni fonch present vehent e hoynt al pesar e ligar de la dita çeda e conex bé la sort de la dita çeda e sap bé que val aquí en què stà desempachada e posada en Barberia. E axí mateix, sab bé que respon consemblant çeda posada en Barberia per ço com ell dit testimoni ni ha enviat de altres vegades de aquella consemblant sort. E li ha respost a rahó de vint sous la liura e encara molt més. E per ço sab ell dit testimoni les coses en lo dit capítol contengudes.

Fonch interrogat hon fonch pesada la dita çeda com ell dit testimoni la veu pesar. E dix que en casa del honorable En Johan Rossell, la qual casa té en lo carrer nou prop Sent Christòfol, present ell dit testimoni e alguns altres, los noms dels quals al present no li acorden. E fonch abans set o/ 29 v huyt jorns abans que la dita galiota e o bergantí no partí de la platja de València.

Item, fonch interrogat si sap que aquella çeda que lo dit En Johan Rossell pesà fo aquella que és stada presa en la dita galiota e o bergantí. E dix que hoch, com ell dit testimoni la vers lligar a hu qui dien Ferrando lo liguador e hun companyo seu. E sap bé ell dit testimoni que aquella fonch portada a mar e carreguada com altra çeda no tingué lo dit En Johan Rossell.

Fonch interrogat de loch, temps e presents. E dix que ja.u ha dit dessús.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, favore, prece precibus, subornatione, inductione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis. Et dixit ad omniam non/ 30 r.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc., donech, etc.

Supradictis die et anno.

En Johan Rodrigues, barber ciutadà de València, testimoni produhí e donat per part del dit En Jaume Ferrando en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sants Evangelis de aquell corporalment toquats dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà/ 30 v.

E primo fonch interrogat ell dit testimoni sobre la dita scriptura e tots los capítols de aquella. E dix saber sobre aquella e tots los capítols de aquella ço que.s seguex. E dix que en veritat stà que ell dit testimoni se conduhí és acordà ab En Andreu Montalbà, patró de la galiota e o bergantí de València, per anar a les parts de Barberia. E de fet, ell dit testimoni puja en la dita galiota e anant en lo dit viatge plegasen ab bon salvament a la vila de Orà, e descarregaren en la dita vila de Orà, segons ell dit testimoni veu del produhí de les quals dites mercaderies venudes alguns dels dits mercaders compraren granes, çera e altres mercaderies, e altres les paguaren en or, en dobles e tèber, les quals foren carreguades en la dita galiota e de fet partiren de la dita vila/ 31 r de Orà per anar a la dita vila de One. E quant foren deu milles prop de One poch més o menys, entre onze e dotze ores de matí, navegant ell pascifficament los hisqué la galiota de Vila Joyosa, la qual les començà a tirar passadors e spingardes e cridant grans crits «cala cala» e ells no curaven sino tirar son camí. E a cap d'un poch veren e descobriren la galiota morisca e lladonchs, vehent la galiota morisca, calaren e la dita galiota morisca los envestí e ells no.s gosaren moure. E entre tant, apleguà l'altra, e axí tantost que foren juntes saltaren dins en la dita galiota, los companyons e patrons de les dites galiotes en la dita galiota e o bergantí de València, e, ab molta força e violència, levant-los les armes de les mans e de tals ni havia/ 31 v que les lançaven en mar e de tals que les lançaven dins les sues fustes. E quant hagueren correguda tota la cuberta feren ab molta força saltar la gent de la galiota e o bergantí de València en les sues galiotes e de la gent de les galiotes en la dita galiota de València. E puix, remolcaren-los fins a la illa dels Limarchs e stigueren axí fins al vespre e tingueren consell entre si los dits patrons de les dites

LA INFORMACIÓN JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.

EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

gualiotas. E tengut lo dit consell saltaren en la fusta de València En Ferrando Oronell, patró de la una galiota, e hu qui dien Pere Amat, lo qual és pilot de la galiota del dit En Pere Oronell. E après cridaren al altre patró de la dita galiota appellat En Jacme Pasqual. E començaren a fer traure de la dita galiota roba. E primerament traguieren los draps axí los d'En Jahume Rossell com los dels altres e partiren-los entre ells e axí mateix feren de les/ 32 r altres mercaderies, en grana e de xarch e altres coses. E partides les mercaderies feren passar los mercaders de hun en hun. E menaçant-los e forçant-los levaren tot l'or e dobles que portaven e après prengueren les armes de la dita galiota, ço és les lançes, el dardam, ballestes de açer, passadors, rems e hun artimó nou e una paella nova, tres calderetes e sis barrils e moltes altres coses e altres armes dels companyons. E entre les altres levaren a ell dit testimoni hun barril de vi que li n daren en Orà, una dobbla e miga, és veritat que aquell que li levà lo barril li féu pendre per força sis reals del dit tonell e vi, dient que prou ne havia. Àls dix no saber sobre la dita scriptura e capítols de aquella.

Interrogat de temps. E dix que lo divendres ans de Pascua de Cinquagèsima passada/ 32 v.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, favore, prece precibus, inductione, subornatione et de aliis circumstantiis ad predicta necessariis. Et dixit ad omniam quod non.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem.

Invictorum fuit, sibi, et/ 33 r.

Dictis die et anno.

En Johan de Sogóvia, mariner en la ciutat de València resident, testimoni produhit e donat per part del dit En Jaume Ferrando en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sancts Evangelis de aquell, per la sua mà dreita corporalment tocats dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo virtute dicti iuramenti fonch interrogat ell dit testimoni sobre la dita scriptura e capítols de aquella, los quals devant li són stats lets e bé donats a entendre punt a punt, segons se pertany. E dix que en lo mes de maig propassat ell dit testimoni se conduhí, es acordà ab En Andreu Montalbà, patró de la galiota/ 33 v e o bergantí de València que.s diu d'En Johan Rossell, d'En Jaume Navarro e de altres per anar la dita galiota en les parts de Barberia, la qual galiota partí de la platja de la present ciutat carreguada de mercaderies de diverses persones de la present ciutat de València e anà a Orà. E quant fonch en Orà, descarrguà algunes de les dites robes en la dita vila de Orà e fosen venudes allí segons ell dit testimoni veu. E del procehit de aquelles sab bé que los dits mercaders que veneren en la dita vila de Orà les dites mercaderies que portaven de València de alguns d'ells hi havia que del procehit de les dites mercaderies cobraren dobles e tèber e altres cera, grana, nou de xarch e altres coses, les quals foren tretes de Orà e carreguaren e carreguaren en la dita galiota, en lo qual port de Orà, stiguieren quatre jorns e après partiren/ 34 r de aquí per anar la via de One. E com foren a deu milles de One, poch més o menys quasi davant la illa dels Limarchs, descobriren una fusta la qual veren venir devets ells e la qual ab gran congoxa vengué devers ells tirant-los passadors e colobrinés, dient-los «cala cala» e ells no curaven sinò fer son camí e a cap de hun poch descobriren una altra galiota e com ells veren que eren dues futes lladonchs, convengué que callassen e de fer calaren, crehent que si eren vassalls del Senyor Rey que no.ls farien mal e no calant los hagueren poguts matar, ab les dites ballestes e bonbardes algunes persones. E de fet atengué ab ells la galiota morisca patronejada per En Jaume Pasqual, de Alaquant, la qual galiota los investí axí com si fossen enemichs/ 34 v e de fet a cap de hun poch apleguà l'altra galiota, patronejada per En [en blanco] Oronell de Oriola, la qual axí mateix los investí e tantost saltaren los dits patrons, ells ab llurs companyes dins en la dita galiota de València, e entre los quals era hu qui dien Marroquí, ab les spases triades, ab molta força e violència, prenent-los les armes de les mans e lançant-les en les sues galiotes e altres lançant-les en la mar. E axí corregueren la cuberta de la dita galiota, robant e prenent tot lo que.ls bé.ls plagué de la dita cuberta. E feren-los saltar en les sues galiotes e donaren cap a la dita galiota e o bergantí de València e remolcaren e remolcaren-la fins a la illa dels Limarchs, los dits patrons de les dites galiotes de Alaquant e la Vila Joyosa e tingueren consell/ 35 r entre ells e après tingut lo dit consell, saltaren molt prestament en la dita galiota e o bergantí de València e començaren a traure de la roba que stava davall cuberta, entre les quals veu ell dit testimoni traure bales de draps e, tallades les cordes de aquelles traguieren los draps e començaren a partir a la hun patró hun drap e altre al altre. E hoyha ell dit testimoni dir que aquells draps eren d'En Johan Rossell, los quals eren molts no sap ell si eren cinquanta o més. És ver que eren molt bells draps e axí com se hagueren partits los dits draps se partiren les altres mercaderies, axí com eren granes, cera, nou de xarch e dos costals de ceda, los quals se deyhà eren del dit En Johan Rossell. E partiren-se entre ells totes les dites robes e mercaderies e feren venir de hu en hu tots los mercaders/ 35 v de la dita galiota de València. E aquí ab molta força e violència menaçant-los de turmentar-los levaren e prengueren tot l'or que tenien, dobles e manilles e tot so partiren entre si e apres prengueren lo artimó nou de la dita galiota, sis pavesines, vint rems nous, tres ballestes de acer, lances largues e molt dardam e passadors, tres calderons, una paella nova e alguns barrils e moltes altres coses. E prengueren-los tres hòmens e meteren-los al rem, e açò fonch lo divendres ans de Pascua de cinquagèsima. E quant vench lo disapte qui era vespra de cinquagèsima digueren que se

n'anassen, que no.ls havien menester, emperò encara los levaren les guallines que tenien per menjar. E axí mateix algunes canterelles que portaven. E és veritat que ultra les dites/ 36 r coses, que dessús ha testificades, veu ell dit testimoni que no contents de ço que.ls havien levat los levaren les camises, panys,àls e tot quant tenien tota la dita churma de la dita galiota de València.

Interrogat de loch. E dix que entre One e Orà.

Interrogat de temps e presents. Ja.u ha dit dessús.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predicta necessariis. Et dixit ad omniam non.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem?

Invictorum fuit sibi, etc/ 36 v.

Iamdictis die et anno.

En Guabriel Cantavella, perayre de la ciutat de València, testimoni produhüt per part del descret En Jaume Ferrando, notari, en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sant Evangelis de aquell per la sua drete mà corporalment tocats dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Et primo virtute dicti iuramento fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo primer capítol de la dita scriptura, lo qual li fonch devant lest, punt a punt, e bé donat a entendre, segons se pertany. E dix que en veritat stà que ab molta força e violència la galiota de Alaquant e de Vila Joyosa pres la dita galiota de València e les robes que en aquella eren, partint-se los patrons de les dites/ 37 r dites (*sic*) galiotes los draps e altres mercaderies que en aquella dita galiota eren, fent-los por de turmentar, robant-los fins a les camises que tenien tota la churma. E axí mateix a ell dit testimoni levaren e robaren dos costals cera, los quals havia comprat en Orà, los quals havia carregats en la dita galiota en la platja de la dita ciutat de València. E per ço com les sues facultats no bastaven a viure sobre la mercaderia com ell sia home molt pobre e per ço se conduhí, es acordà per galiot de la dita galiota per ço que mils pogués passar la sua vida prenia sou de la dita galiota. E portava ab si quatre draps com no.ls pogués aviar e vendre en la present ciutat de València. E per tant, los portava en les parts de Barberia per poder-los millor vendre allà/ 37 v.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis. Et ad omniam dixit non. Bé és lo ver que ell han robat los dits e hauria plaer cobrar ço del seu.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem.

Interrogat de loch. E dix que entre Orà e One.

Interrogat de temps. E dix lo divendres ans de Paschua de cinquagèsima passada.

Interrogat de parents. E dix que tots los de les galiotes.

Invictorum fuit sibi, etc/ 38 r.

Dictis die et anno.

En Miquel Ferrer, mercader de la ciutat de València, testimoni produhüt e donat per part del dit En Jaume Ferrando, en los dits noms lo qual jura a Nostre Senyor Déus e als Sancts Evangelis de aquell per la sua mà drete corporalment tocats, dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà, lo qual deposa *in hactum sequitur modum*.

Et primo fonch interrogat *virtute dicti iuramenti* sobre lo dotzen capítol de la dita scriptura obmeses les precedens com no sia produhüt sobre aquell ne per consegüent interrogat lo qual li fonch lest e punt a punt levat a entendre, segons se pertany. E dix que/ 38 v en veritat stà que les quintarades en lo dit capítol tatxades a rahó de huyt sous per quintarada son axí bé rahanablement tatchades en la dita forma. E creu ell dit testimoni que hagueren fet de exida bé huytanta lliures com cregua ell dit testimoni que la dita fusta sia de port de cent setanta quintars ensúrs. E creu bé que de entrà ab exida son cobrados los dits En Dionis e Johan Rossell, En Jaume Navarro, En Johan Pascual e altres la dita quantitat de cent quaranta-nou liures poch més o menys segons en lo dit capítol és contengut.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione/ 39 r et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis. Et ad omniam dixit non.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obtinere. Et dixit in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi, etc.

Iamdictis die et anno.

En Johan Cuello, mariner de la ciutat de València, testimoni produhüt e donat per part del dit En Jaume Ferrando en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Sancts Evangelis de aquell per la sua mà drete corporalment tocats dir veritat de ço que sabrà e interrogat serà.

Primo fonch interrogat sobre lo dotzen capítol de la dita scriptura, obmesos los precedents com no sia produhüt sobre aquells ne per consegüent interrogat, lo qual li fonch lest devant e bé/ 39 v donat a entendre, *prout decet*. E dix la veritat stà que unes quintarades ab altres val bé cascuna quintarada de entrada ab exida huyt sous la quintarada, segons en lo dit capítol és contengut. Emperò que ell no creu que la dita fusta sia de tant port com diu lo dit

LA INFORMACIÓ JUDICIAL RELATIVA A ACTOS DE PIRATERÍA.
EL PROCESO ABIERTO A INSTANCIA DE JAUME FERRANDO ANTE EL BAILE GENERAL DE VALENCIA (1460)

capítol, bé creu ell dit testimoni que la dita fusta ha prou de portar cent cinquanta poch més o menys. E àls dix ell dit testimoni no saber lo dit capítol.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, prece precibus, inductione, favore, subornatione et de aliis circumstantiis ad predictam necessariis. Et dixit ad omniam non/ 40 r.

Inquam fuit interrogatus ipsem testis quam dictarum partium mallet presentem causam obmetere. Et dixit in iure postrorem.

Invictorum fuit sibi etc.

Die mercuri II iulii anno predicto millesimo CCCC LXº.

En Berthomeu Trullols, mercader de la ciutat de València, testimoni produhit e donat per part del dit En Jaume Ferrando en lo dit nom, lo qual jura a Nostre Senyor Déu e als Santcs Evangelis de aquell corporalment tocats dit veritat de ço que sabrà e interrogat serà, lo qual féu la deposició *in hactum qui sequitur modum*.

Primo fonch interrogat ell dit testimoni sobre lo segon/ 40 v capítol de la dita scriptura, obmes lo precedent com sobre aquell no fos produhit ne per consegüent interrogat. E dix saber sobre aquell lo que.s segex, que ell no sap quanta és la ceda que lo dit En Johan Rossell ha carregat en la dita gualiota e o bergantí qui és stat pres per les dites gualiotas d'En Oronell e d'En Jaume Pascual, ne si era mercadera o no mercadera, bé és veritat que ell dit testimoni e altres han portada ceda mercadera a One ab la gualiota de mossén Pere Siscar en lo viatge que de present ha fet en les dites parts de Barberia e han venut ell e los altres la dita ceda mercadera a dobla e miga lo ròtol.

Item, fonch interrogat sobre lo tercer capítol de la dita scriptura. E dix saber sobre aquell lo que.s segueix que en veritat stà/ 41 r que ell e altres han portat cardes en les dites parts de Barberia ara ab la dita gualera e han venudes aquelles tres parells de cardes a una dobla e tres parells e mig axí mateix per una dobla. E àls dix ell dit testimoni no saber sobre los dits capítols.

Generaliter autem fuit interrogatus ipsem testis de parentela, odio, amore, timore, etc. Et dixit non.

Invictorum fuit sibi, etc.

Al molt noble, magnífich don Lois Coronell, Governador en partida de regne de València de Sexona en llà, e mossén Jaume Roqua, Batle General en partida de regne de València de Xesona en llà, cavallers, consellers del dit molt alt Senyor Rey e a universes oficials e altres qualsevol als qui.ls la present per-/ 41 v vendrà e presentada serà.

De nós, En Berenguer Mercader, cavaller conseller del molt alt Senyor Rey e Batle General del regne de València. Salunts e honor. Certificam-vos com devant nós és stada posada una scriptura per lo discret En Jaume Ferrando, notari procurador d'En Dionis Rossell, d'En Johan Rosell, germà de aquell e com a procurador d'En Jaume Navarro e d'altres en la dita scriptura contenguts e expressats sots calendari de *XXVIII mensis iunii proxime preteriti et anni presentis et infrascripti*. Sobre la qual scriptura e capítols de aquella havem provehit e manat reebre informació de testimonis per lo scrivà de nostra cort, trellat de la qual informació e de la dita scriptura ensemps ab la present closes e sagellats vos trameten, certificam-vos que los dits testimonis són hòmens de bona vida, fama e conversació e tals que/ 42 r als dits e deposicions de aquells fe plenera hi pot e deu ésser atribuïda. Per tal, de part del damunt dit Senyor Rey, instant lo dit En Jaume Ferrando en lo dit nom a vosaltres, dits don Lois Cornell e mossén Jaume Roqua, Governador e Batle dessus dits, vos requerim de de (*sic*) part nostra afectuosament pregam e als altres sots mesos a la nostra jurisdicció dehim e manam e als altres afectuosament pregam que al dit En Jaume Ferrando vists los dits testimonis e les coses davant dites hi façats e administrets justícia segons atrobarets ésser fahedor.

Data Valentie secunda die iulii anno a Nativitate Domini millesimo quadragentesimo sexagesimo.

Berenguer Mercader, Batle General del regne de València.

JOSE SANCHEZ ADELL
UNIVERSITAT JAUME I CASTELLÓ

«Algunos aspectos de la práctica ganadera
medieval en tierras castellonenses»

ESTUDIS CASTELLONENCOS
Nº 5 1972-73, pp. 282-294